

Vzdelávanie · Výskum · Priemysel

Chemzi

SLOVAKIA & CZECH REPUBLIC JULY 19-29, 2018

50TH INTERNATIONAL CHEMISTRY OLYMPIAD

50th IChO 2018
INTERNATIONAL CHEMISTRY OLYMPIAD
SLOVAKIA & CZECH REPUBLIC

BACK TO WHERE IT ALL BEGAN

Orientačný plán diferenciácie vysokých škôl

Text: D. Velič
Kontakt: duvellabs@gmail.com

Zjavne ide o fikciu, kde sú všetky osoby a obsadenia vykonštruované, ale osobne som presvedčený, že takýto systém by bol nielenže funkčný, ale hlavne účinný. Stav vysokých, a nielen vysokých, škôl na Slovensku je nedobry z pohľadu kvality výstupov. Už od Márie-Terézie máme povinnú školskú dochádzku a tak uspokojivo máme všetky deti v školách, základných aj stredných. Čo je neuspokojivé, je kvalita prípravenosti pre ich uplatnenie v živote alebo následné štúdium na vysokej škole. Vysoké školy sú z definície výberové školy, ale pri poklese populácie, mnohé študijné odbory skôr robia nábor, a berú všetkých prihlásených, ako kvalitatívny výber. A naviac, samotné vysoké školy sú kvalitatívne medzi sebou neporovnateľné, kde medzi prvými a povedzme priemernými verejnými vysokými školami je obrovský rozdiel. Hoci formálne poskytujú obsahovo aj štrukturálne rovnaké študijné programy. Dôvody týchto rozdielov boli načrtnuté v ChemZi 14/1 (2018) a teraz sa zamyslime nad liečebnou kúrou. Liekom je diferenciácia, kde nie každý robí všetko a trpí tým kvalita, ale každý robí, čo vie najlepšie, aby kvalita ešte rástla. Teraz sa nemyslí len na snahu robiť to lepšie, ale na vytvorenie funkčného systému. Hneď na úvod treba zdôrazniť, že ide o orientačný plán, ktorý môže byť optimalizovaný a treba ho vnímať, ako vyvíjajúci sa celok a tak sa netreba vybiť na sporných bodoch.

1. Vysoké školy je možné diferencovať na univerzity, profesné vysoké školy a liberálne vysoké školy. Univerzita poskytuje všetky tri stupne štúdia - bakalársky, magisterský/inžiniersky a doktorandský. Profesná vysoká škola poskytuje iba bakalársky stupeň s prepojením na priemysel, po vzore fach-hoch-schule škôl. Liberálna vysoká škola poskytuje iba bakalársky stupeň najmä v humanitných smeroch, po vzore liberal-arts škôl. Profesné alebo liberálne školy sa môžu tvoriť aj spolu, kde budú profesné a liberálne fakulty.
2. Personálna kapacita súčasných vysokých škôl sa pri diferenciácii nemá meniť, keďže je priestor na využitie všetkých učiteľov.

Spoločnosť totiž potrebuje nielen absolventov vysokých škôl, ale aj priame zapojenie vysokých škôl do aplikovaného výskumu v priemysle a vstup do diskusie o celospoločenských témach. Čo sa mení, je presmerovanie kapacít učiteľov. Každý vysokoškolský asistent, docent, alebo profesor sa môže rozhodnúť o svojom pôsobení na univerzite alebo vysokej škole, pri splnení kvalifikačných predpokladov.

3. Prioritou univerzity je vzdelávanie najmä v magisterskom/inžinierskom a doktorandskom stupni a výskum v najvyššej novej kvalite, preferenčne základný výskum, neobmedzujúc však aj aplikovaný výskum. Príprava na bakalárskom stupni je zachovaná, ale v prípade univerzít, budú vyžadované prijímacie pohovory, aby na jednej strane selektovali kvalitu a najmä na druhej strane ponechali priestor a dostatok študentov pre vysoké školy.
4. Pri diferenciácii je fér načrtnúť aj finančnú koncepciu pre univerzity. Ak by bol rozpočet pôvodný a štruktúra vzdelávania zachovaná, istá úspora sa dá vidieť pri znížení počtu bakalárskych študentov a prechode časti učiteľov z univerzity na vysokú školu. Na druhej strane treba rátať s presunom špecialistov na univerzity, čo asi pokryje úspora. Financie na základný výskum, ktorého nositeľom by boli len univerzity (o SAV teraz nehovoríme), by sa dali tak priamo a skoro exkluzívne nasmerovať z VEGA a APVV iba na univerzity. Takto zvýšený objem peňazí by pomohol vytvoriť platové a projektové podmienky, ktoré by boli zaujímavé aj pre prijatie zahraničných učiteľov.
5. Prioritou vysokých škôl je vzdelávanie na bakalárskom stupni a zapojenie sa do aplikovaného výskumu s priemyselnými partnermi v prípade profesných škôl a spolupráca so spoločenskými organizáciami a administratívnou územných celkov v prípade liberálnych škôl. Obe tieto prepojenia sú nutnou podmienkou existencie školy, kde sa veľká časť pracovného týždňa venuje práve tejto spolupráci a to rovnako pre študentov, ako aj učiteľov. Bakalárske práce sú tak vypracované na témy, ktoré sú aktuálne pre priemyselnú a spoločenskú prax. Naviac je očakávaná aj finančná spoluúčasť spoločenskej praxe na tomto vzdelávacom procese.
6. Pri diferenciácii je fér načrtnúť aj finančnú koncepciu pre vysoké školy. S výnimkou najlepších škôl, doktorandský stupeň je na ostatných školách iba minimálny a jeho útlm predstavuje minimálnu finančnú stratu. Podstatnú finančnú stratu, asi 2/5 rozpočtu, predstavuje utlmenie magisterského/inžinierskeho stupňa, keďže je slovenskou tradíciou, bez rozdielu, pokračovať na druhom stupni, čo sú 2 roky z 5. Kompenzáciou je zvýšenie časovej náročnosti štúdia, kde dnes je týždenný rozsah 24 hodín, a to na 40 hodín týždenne v súčinnosti s partnermi, či už v priemysle alebo v spoločenskej praxi. Tento objem naviac pripraví študentov na 40 hodinový pracovný čas. Spolupráca s priemyselnou a spoločenskou praxou má za úlohu aj navýšenie financií do vzdelávania zo súkromného sektora.
7. Dôležitým aspektom je aj prepojenie medzi univerzitou a vysokou školou. Tým hlavným je prepojenie pre potreby študentov. Univerzita poskytuje tiež bakalársky stupeň, ktorý je viac ladený „akademicky“ ako „prakticky“ a študenti sú prijímaní cez proces prijímacích skúšok. Títo študenti sú prioritne pripravovaní na magisterský/inžiniersky a doktorandský stupeň. Tí, ktorí zmenia svoj záujem, alebo na štúdium nestačia, môžu prestúpiť na vysokú školu. Študenti na vysokých školách sú pripravovaní pre bakalársky stupeň a to prioritne viac „prakticky“ ako „akademicky“. Pre tých, čo majú záujem a potenciál, vysoké školy

majú k dispozícii aj „akademické“ predmety, ktoré umožnia týmto študentom sa prihlásiť po skončení bakalárskeho stupňa na univerzitu a tak pokračovať na magisterskom/inžinierskom a doktorandskom stupni.

8. Dôležitým aspektom je potreba istého presunu učiteľov medzi univerzitami a vysokými školami. Ten jednoduchší je presun asistentov, docentov a profesorov, podľa ich záujmu a kvalifikácie. Tí, ktorí chcú najmä učiť a sú schopní robiť najmä aplikovaný výskum, sú vítaní na vysokých školách. Tí, ktorí chcú najmä robiť excelentný výskum, majú na to predpoklady a výsledky a zapájajú študentov do tohto procesu a ich aj učiť, sú vítaní na univerzitách. Títo učители môžu tvoriť „graduálnu“ školu, kde je smerovanie na magisterský/inžiniersky a doktorandský stupeň, keďže univerzity majú aj bakalársky stupeň. Na tomto stupni sú učители, ktorí však viac pripravujú bakalárskych študentov a skôr ako aplikácie vytvárajú vedeckú podporu „graduálnej“ škole.
9. Ten zložitejší presun asistentov, docentov a profesorov je presun zo škôl, kde existuje istá špecializácia, ktorá je unikátna na Slovensku. Tento presun je nutný z dôvodu, že univerzity musia pokryť všetky odbory na Slovensku, aby boli plnokrvnými univerzitami. Tento trochu bolestivý proces je dôležitý pre koncentráciu kvality a následnú jednoduchšiu administratívu. Ak chceme mať povedzme dve univerzity, Bratislavskú a Košickú, západ a východ, je potrebné skoncentrovať tam všetko, čo je odborne relevantné na Slovensku. Zásahy tohto procesu „vyberania hrozienuk“ môžu znieť strašne, ale ide o planý poplach, keďže sa budú dotýkať iba veľmi malého počtu učiteľov. A to preto, že berieme iba „hrozienuka z vianočky“, kde vlastne tá „vianočka“ ostane vysokou školou a „hrozienuka“ pôjde na univerzity.
10. Možná istá vízia tejto diferenciacie je potom nasledovná. V Bratislavskej a Košickej univerzite sa spoja všetky školy Bratislavy, respektíve Košíc, ktoré majú záujem, potrebu a kvalitu vzdelávať študentov na všetkých troch stupňoch štúdia - bakalársky, magisterský/inžiniersky a doktorandský. Tieto dve univerzity navyše absorbujú špecializované študijné programy v podobe presťahovania potrebných katedier z celého Slovenska. Javí sa logické a aj praktické mať v Bratislave aj Košiciach aj pár vysokých škôl pre potreby presunov študentov a aj učiteľov. Ostatné školy na Slovensku sa transformujú na profesné a/alebo liberálne vysoké školy.
11. Možno ešte pár technických a časových odhadov. Túto koncepciu, ako istý orientačný plán, je eventuálne potrebné pretaviť do legislatívnej úpravy v podobe nového vysokoškolského zákona. To je proces hodný asi rok. V procese tejto prípravy sa dá, po zhode na oboch stranách, pripraviť diferenciacia škôl na univerzity a vysoké školy. Na vysokých školách sa utlmí magisterský/inžiniersky a doktorandský stupeň, kde magisterský/inžiniersky dobehne do 2 rokov a doktorandský bude formálne udelený na vzniknutých univerzitách po 4 rokoch. V týchto prvých 3 rokoch prebehne aj presun špecializovaných študijných programov. V 4-tom roku je ukončený magisterský/inžiniersky a formálne doktorandský stupeň na vysokých školách. Tieto stupne sa potom dajú študovať len na univerzitách, ktoré integrovali do svojej štruktúry špecializované pracoviská, aby vznikli dve plnokrvné slovenské univerzity.
12. Na záver tohto orientačného plánu pár psycho-hygienických postrehov. Kvalita našich škôl stále klesá. Ak to chceme zastaviť, je to organizačne, finančne aj kapacitne nemožné zvládnuť na všetkých verejných vysokých školách. Diferenciacia nie je tak len liekom na zvýšenie kvality, ale aj liekom na frustráciu učiteľov, ktorí sú nútení systémom robiť všetko a všetko kvalitne, no sami chápu, že je to nereálne. Diferenciacia tak umožní aj spojenie ľudí s porovnateľnou motiváciou pre učenie alebo ľudí s motiváciou pre excelentný výskum. Dnes často vidíme, ako toto premiešanie motivácií vytvára pnutia, katedrové klany a neférový boj o financovanie výskumu. Lebo veci fungujú iba vtedy, ak spájate podobné s podobným. ●